

Rahvastiku vananemise ning madala sündimuse mõju riigi pikaajalistele kuludele ja tuludele

Eesti seisab silmitsi rahvastiku vananemisega. See suurendab avaliku sektori kulutusi eelkõige pikaajalisele hooldusele ja tervishoiule, samas vähenevad perede, laste ja haridusega seotud kulud. Euroopa Komisjoni prognoosi kohaselt jääb haridus- ja sotsiaalkulude osakaal SKP-st aastaks 2050 tervikuna samale tasemele kui praegu (ca 17%), kuid sealhulgas pikaajalise hoolduse kulud võivad suurenedagi koguni 3–15 korda.

Kuna tegelik sündimus on viimase kolme aasta jooksul jäänud prognoositust madalamaks, on ka riigi perepoliitikalud kujunenud oodatust väiksemaks. See toob aga tulevikus kaasa väiksema maksutulu.

Lühiraport on osa järelseirest, mille käigus uuendatakse Arenguseire Keskuse [tööturu tuleviku](#) ning [Ukraina sõja mõjude](#) seiretöodes koostatud rahvastikustsenaariumide mõjuhinnaid riigi tuludele ja kuludele.

Aastatel 2022–2024 sündis Eestis kuni 7500 last prognoositust vähem ning tulemusena jäi riigil kolme aasta jooksul maksmata kokku kuni 100 miljonit eurot toetusi. Samal ajal tähendab 4500–7500 sündimata jäänud lapse puudumine tulevikus maksutulu vähenemist 0,75–1,3 miljardi euro ulatuses järgmise 60 aasta jooksul.

Tabel 1. Eesti haridus- ja peamiste sotsiaalkulude prognoos stsenaariumite lõikes (% SKP-st)

	Baasstsenaarium			Riskistsenaarium		
	2022	2045	2070	2022	2045	2070
Haridus	3,9	3,3	3,3	3,9	3,3	3,3
Pensionid	7,4	7,5	6,7	7,4	7,5	6,7
Pikaajaline hooldus	0,4	0,8	1,1	0,4	1,9	6,4
Tervishoid	5,1	5,5	5,7	5,1	6,2	6,6

Märkus 1: riskistsenaarium tähendab, et lisaks demograafilisele muutusele laiendatakse ka teenuste katvust või mahtu.

Märkus 2: tabelis toodud kulud hõlmavad ainult avaliku sektori kulusid inimeste raviks ja hoolduseks ning mitte näiteks omaosalust ega süsteemi ülalpidamist, mistõttu võivad siin toodud osakaalud olla väiksemad kui teistes allikates.

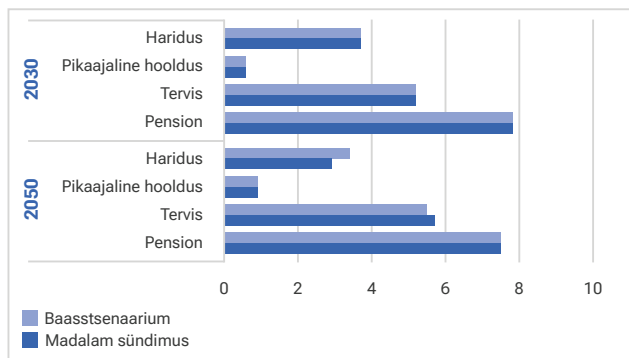
Allikas: Euroopa Komisjon, 2024

Vananev rahvastik suurendab kulusid pikaajalisele hooldusele ja tervisele ning vähendab perepoliitikale

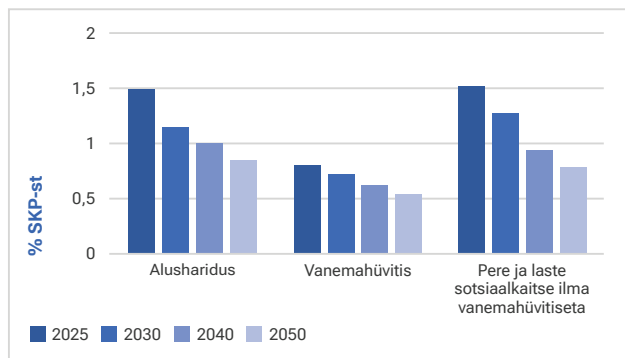
Euroopa Komisjoni 2024. aasta prognooside järgi toob rahvastiku vananemine Eestis kaasa muutuse avaliku sektori kulude struktuuris. Kuigi vananemisega seotud kogukulude osakaal SKP-st muutub tagasihoidlikult (16,8% SKP-st suureneb 17,3% SKP-ni aastaks 2050), muutub nende sisemine jaotus oluliselt:

- Proportsionaalselt kõige enam suurenevad pikaajalise hooldusega seotud kulud;
- Tervishoiukulud kasvavad mõõdukalt, aga stabiilselt;
- Pensionikulud on lähikümnenditel samal tasemel, ent pikaajaliselt vähenevad, kui pensionireformide tõttu on oodatav tulevane pensioni asendusmäär madalam. Samas suureneb individuaalsete pensionikontode roll, kuid see ei kajastu avaliku sektori pensionikuludes;
- Haridus- ja perepoliitika kulud vähenevad madalama sündimuse ja nooremaelise elanikkonna vähenemise tõttu.

Riskistsenaariumi korral, kus lisaks demograafilisele muutusele laiendatakse ka teenuste katvust ja/või mahtu, võib pikaajalise hoolduse kulu 2070. aastaks tõusta enam kui 6%-ni SKP-st, ületades pensionikulude kasvu. Samal ajal võib madalam sündimus tuua kaasa pere- ja hariduskulude vähenemise kuni kaks korda, kuid see ei kompenseeri eakatega seotud kulude kasvu.

Joonis 1. Rahvastiku muutuse mõju riigi kuludele madalama sündimuse korral. Allikas: Euroopa Komisjon, 2024

Joonis 2. Rahvastiku muutuse mõju laste- ja perepoliitika kuludele. Allikas: Arenguseire Keskuse arvutused Euroopa Komisjoni aruande põhjal

Prognoositust väiksem sündimus tähendab Eestile praegu väiksemaid väljaminekuid perepoliitikale, kuid pikaajaliselt väiksemaid tulusid

Viimastel aastatel on tegelik sündimus jäänud alla nii Eurostati kui ka Statistikaameti viis aastat tagasi tehtud rahvastikuprognosidele. Aastatel 2022–2024 sündis Eestis 4500–7500 last vähem kui eri prognoosivariantides prognoositi. Selle tulemusel on riik neil aastatel maksnud prognooside täitumisega võrreldes kokku 43–76 miljonit eurot vähem peretoetusi või sünnitushüvitisi (2024.a ca 14–39 miljonit, 2023.a 13–21 miljonit, 2022.a 16 miljonit) (vt tabel 2).

Sündimata jäänud laps tähendab konservatiivsete arvutuste kohaselt riigile tema eluea jooksul hinnanguliselt ca 100 000–190 000 eurot saamata jäänud maksutululu. Kokku tähendab prognoosidega võrreldes 4500–7500 lapse võrra väiksem sündimus Eestile järgmise 40–60 aasta jooksul vähemalt 750 miljoni–1,3 miljardi euro võrra väiksemat tulubaasi.

Tabel 2. Väiksema sündimuse tõttu maksmata jäänud summad 2024.a

Prognoos	Maksmata jäänud summa 2024. aastal
Eurostat, baasprognoos	38,5 mln eurot, koos sünnitusabiga 47,4 mln eurot
Eurostat, madal sündimus	11,8 mln eurot, koos sünnitusabiga 14,6 mln eurot
Statistikaamet, baasprognoos	33,9 mln eurot, koos sünnitusabiga 47,3 mln eurot
Statistikaamet, madal sündimus	31,9 mln eurot, koos sünnitusabiga 41,6 mln eurot

Allikas: autorite arvutused Statistikaameti ja Eurostati rahvastikuprognoside põhjal

Arvutuste eeldused:

- keskmine vanemahüvitis 1584 eurot kuus
- keskmine palk 1950 eurot kuus
- lapsetoetus 80/100 eurot kuus
- ühe sünnituse hind 2300 eurot
- tööelu pikkus 45 aastat
- noorukid on ülalpeetavad 20 aastat
- kehtib tänane maksusüsteem
- diskonteerimismäär 3%

Tulevikus saadava tulu saamiseks leitakse iga inimese aastane maksupanus. Et tulevikus saadavat tulu saaks hinnata tänases väärtuses, kasutatakse **diskonteerimist**. Saadud summa korrutatakse puuduvate sündide arvuga.

Sarnaselt leitakse riigi tehtavad väljaminekud haridusele, peretoetustele, tervishoiule, mis lahutatakse eelnevalt leitud summast.

Viited:

1. European Commission. Directorate General for Economic and Financial Affairs. 2024 Ageing Report: Economic & Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070). LU: Publications Office, 2024
2. Eurostat. EUROPOP2023 - Population projections at national level (2022-2100)
3. Statistikaameti ja Eurostati 2020. aasta rahvastikuprognosid